

quí *bensenes* 'segurament', 'al capdavall' (BÉ).

En oc. ant. *leu* com a adverbi significat 'fàcilment',² i *ben leu* 'potser', està ben documentat; aquest apareix en Appel, *Cbrest.*, en tres textos: 4.2 (*Flamenca*), 13.36 (Cercamon), 14.26 (Marcabrú); avui és viu com a *belheu* (amb variacions fonètiques lleugeres) a la zona nord-est, incloent-hi Forez, Alvernà, etcètera (veg. Gardette, *Poèmes du Paisan*, 109), i al territori gascò com a *be-lhéu*, *be-lèu* (Gers), i *bi-lhèu*, *dilhéu* (Rohlf, *Le Gascon*, 514, que cita de Seguy, *Atl. Ling. de Gasc.*, 1327); i *belieu* i *dilbeu* (< *de lleu*) en aranès.

En cast. ant. apareix com a *bien lieve* 'quizà' (Berceo, *St. Dom.*, 406, *Sta. Oria* 88d, *Mil.*, 7 (?), però no és ben segur que sigui autòcton. J. G.

¹ Avui és viu a Cardós i Vall Ferrera com a 'aviat, dins poc temps' (BDC XXIII, 296). — ² *Ben-leu* o *belèu* 'aviat' és corrent avui a tota la zona provençal (TdF).

BÈL-LIC, pres del ll. *bellicus* 'propri de la guerra', derivat del ll. *bellum* 'guerra'. □ 1.ª doc.: S. XVI (AlcM).

Més antigament es consolidà en la llengua l'adjectiu derivat *bellicós*, del qual el DAG ja aplega testimonis en mitja dotzena de clàssics del S. XV, i que és també ll. clàssic *bellicosus*. Alguns digueren *bellicorós* amb el sentit de acte o personatge exercitat en l'art de la guerra (mot predilecte, més tard, del pseudo-Boades, S. XVII), que potser existí ja en textos en baix-llatí (no, però, en Du C. ni en ll. cl.), i ací resultaria d'un encreuament de *bellicosus* amb (*actus*) *decorosus* 'acte o proesa guerrera ennoblidora'.

La paraula llatina *bellum* havia significat abans 'combat, batalla', valor amb què l'usa encara Virgili, i i resultà de l'evolució fonètica (normal en llatí) de *duellum*, variant arcaica, conservada en inscripcions i textos poètics, que apareix especialment (a l'Edat Mitjana i ja en algun clàssic) amb el sentit de 'combat singular, batalla entre dos';¹ com que el canvi de *du-* en *b-* és normal en llatí (*bis* < *duis*, *bonus* < *duenos*, *bellus* < *duenolos*) no hi hauria dificultat fonètica a admetre l'etimologia tradicional que veia en *duellus* un simple derivat de *duo* 'dos'.

Els latinistes, però, han rebutjat des del S. XIX aquesta etimologia (Walde, Hofmann, Ernout-Meillet, etc.) per tal com en llatí no s'explicaria la formació amb un sufix *-ellus*: no solament perquè aquest és una variant superdiminutiva i pròpia únicament del romànic o del llatí tardà, sinó perquè un sentit diminutiu i una formació derivada d'aquest tipus no s'explicaria en un mot així. Però segurament hom atengué al mateix temps a una raó menys vàlida: l'haver estat assenyalada per part de venerables hellenistes una suposada afinitat amb el gr. *δηῶν*, sobretot homèric, que significa 'matar, ferir, devastar', mot al qual es troba parentela versemblant en altres llengües indoeuropees, explicable per una arrel *du/DEU-* (Pok., *IEW*, 180.21; Walde-P., I, 767ss). Aviat, però, ha vingut la reacció contra aquesta idea, reac-

ció ben fundada, per tal com l'objecció contra l'etimologia tradicional (*DUO*), l'única objecció sòlida, precisament era tant o més aplicable a aquesta etimologia, més rebuscada, que a l'altra; per això Pokorny i Hofmann (Walde-H. I, 100-01) ja en dubten i Meillet la nega decididament (sense suggerir res positiu es tanca en un «étymologie inconnue»). Personalment m'inclino a creure que en el futur es tornarà, almenys fins a cert grau i amb aportació de punts de vista que ara no veiem clars, a la idea antiga, modificada en alguna forma.

Em pregunto si no s'hauria d'explorar la possibilitat que més que d'un derivat es tracti d'un compost, format amb *L* sufixal i una altra arrel, d'una forma com EN- o ER/OR/AR-. En particular em pregunto per què no seria un *DU-ER-SLO-* (o *DU-ERS-LO-*) format amb l'arrel dels homèrics i tràgics *ἀρά* ~ *ἀρή* 'ruïna, malastre', *ἀραῖος* 'funest', *ἀρηγ* 'guerra, carnatge, matança' (després personificat com a nom del déu Mars), *ἀρημέυος* 'colpit, aclaparat', *ἐπ-ήρεια* 'acció violenta', lit. *aršús* 'impetuós', scr. *irasyāti* 'ell obra violentament', ave. *arāši* 'enveja', arm. *her* 'ira', 'baralla', (Pok., *IEW*, 337.9ss.); també les arrels del paleosl. *oriti* 'destruir' (lit. *irti* 'separar-se', scr. *irmā* 'ferida', *IEW*, 332-3), del gr. *ἀρῦναι* 'm'esforço', homèric en el sentit de 'lluïto per' (*IEW*, 61), i del scr. *ardáyati* 'ell destreny, mata', esc. ant. *erta* 'agullonar, irritar', lit. *ardýti* 'partir, fendre' (*IEW*, 330.1, 63.29) i fins del ll. *arma* 'armament' podrien entrar en compte. Doncs: *DU-ER-SLO-* 'lluïta de dos'.

DERIV.: *Bellicositat*. *Debellar*, 'vèncer', 'sotmetre' [1392, AlcM], pres del ll. *debellare*; *debellació*. *Imbelle*, pres del ll. *imbellis* 'inapte per a la guerra'. *Bellita* (Dfa., no AlcM). Per a *REBEL* i *rebellar*, també derivats llatins de *bellum*, veg. article a part.

CPT.: *Belligerant* [1851, Escrig, manca encara a Belv. i Lab. 1839], terme de dret internacional, pròpiament participi actiu del ll. *belligerare* 'fer la guerra', derivat de *belliger*, *-era* 'el qui fa o condueix una guerra' (format amb *gerere* 'portar, conduir') (*belliger* és cultisme desusat en català); *belligerància*. *Bellipotent*.

¹ D'ací el cultisme recent *duel* 'desafiament' (que algun cop, com en el *Curial*, ja apareix a l'Edat Mitjana, en la forma llatinitzant *duello*).

+BELLMARÍ, 'foca', del ll. *vītŭlus marīnus* id., pròpiament 'vedell de mar', mot que ens arribà per conducte del mossàrab baleàric i valencià, propi de les zones de la nostra llengua on quasi únicament viuen avui les foques. □ 1.ª doc.: tarifa rossellonesa de 1295.

On s'indica el preu o drets que paga «la pell del *veyl man*» (err. per *mari*). Com que d'aquesta pell en feien sobretot corretges, Alart (*InuLC*), ultra aquest passatge, recull el mot en un doc. de 1385 i en dos de 1395, on es parla d'una *correja* o *corregiam* de *vell mari*.¹ Encara que l'animal, sempre poc freqüent en les costes de llengua catalana, a penes es troba més que en coves de les costes braves de Mallorca, les Pi-